

GUSTAVO ADOLFO BEKER

U OSAMI
MANASTIRA

Sa španskog prevela
Biljana Isailović

Beograd, 2023

Prvo pismo

Dragi prijatelji: Evo me u mojoj skrivenoj dolini Verueli, gde sam stigao nakon cele noći i celog dana putovanja; ponovo sam se smestio u mračnom kutku koji sam samo na trenutak ostavio, tek da vam još jednom stegnem ruku, da popušimo po cigaru, malo popričamo, te da se podsetim lepih, mada burnih časova svog pređašnjeg života.

Ako napustimo jedan grad i odemo u neki drugi, naročito danas kada su sva velika gradska jezgra slična, jedva prepoznamo sopstvenu usamljenost, budući da stalno imamo utisak, čim ugledamo istovetne zgrade, odeću i običaje, da ćemo iza prvog ugla za-teći kuću u kojoj će na okupu biti osobe koje poštujemo, svet s kojim se obično viđamo i razgovaramo.

Nasuprot tome, u dnu ove doline čija melanholična lepota duboko potresa, čija večna tišina pruža užitak i uliva strah istovremeno, čini se da nas planine što je okružuju poput nekakvog nepremostivog bedema u potpunosti rastavljaju od sveta. Kako je upadljiv kontrast koji se nudi našim očima; kako sećanja na minule dane postaju maglovita i lagano nestaju pri susretu s mnoštvom novih ideja i utisaka!

Juče s vama, za govornicom u Kongresu, u redakciji, u Kraljevskom pozorištu, u *La Iberiji*; i danas, dok mi u ušima još odzvanja poslednja rečenica neke žustre rasprave, poslednja reč nekog uvodnika, završni akord nekog andantea, zbrkani žagor mnoštva različitih razgovora, danas sedim kraj vatre seoskog ognjišta u kojem komad vlažne česmине pucketa pre nego što izgori i s uživanjem u tišini ispijam šoljicu kafe, jedini prestup koji sebi dopuštam u ovoj samoći u kojoj ništa ne narušava duboki mir što me okružuje sem

huka vetra dok zavija po pustim ruševinama i buke vode što se spušta s neba i liže visoke manastirske zidine ili svojim podzemnim tokovima preseca uzduž i popreko zastrašujuće, senovite manastirske klaustre.

Devojka u kratkom narandžastom žiponu, uskom tamnom korsetu i beloj zakopčanoj bluzi na kojoj blistaju dve niske krupnih crvenih brojanica, u plavim čarapama i seoskim sandalama vezanim crnim vrpcama što se koketno prepliću do pola lista, svaki čas ulazi i izlazi, a potom tiho pevuši u kuhinji dok raspiruje vatru u ognjištu, poklapa i otklapa lonce u kojima se krčka buduća večera i bojažljivo priprema vrelu tečnost, crnu i gorku, da bi sa strahopoštovanjem posmatrala kako je ispijam. Na ovim visinama, naročito dok traje studen, kuhinja je dnevna, gostinska i radna soba.

Kada duva severac, pada sneg ili šiba kiša po balkonskim oknima moje kelije, hitam da potražim razigranu crvenkastu svetlost pramena i da onda, dok mi kraj nogu leži pas željan da se ogreje uz vatru, posmatram hiljadu zlatnih iskri koje blešte u mračnom dnu kuhinje gde sa svakim odbleskom vatre bivaju obasjani šerpe, lonci, poklopci, tiganji i cediljke okačeni duž drvene ploče. Koliko puta sam prekidao čitanje neke scene iz Šekspirove *Bure* i Bajronovog *Kaina* da bih oslušnuo kлокot vode koja vri i svojim ćubama plavičaste pare podiže metalni poklopac, pa on lupka o ivice suda!

Mesec dana nisam bio ovde, a sve je isto kao i pre mog odlaska. Strahopoštovanje ovdašnje posluge prema svemu što mi pripada ne može a da mi ne prizove u sećanje bezobzirna čišćenja kuće, užasna i česta spremanja sobe mojih madridskih gazdarica. Eto, na polici, prekrivene prašinom, ali isto onako kako sam ih obeležio i poređao, još uvek stoje moje knjige i papiri. Malo dalje okačena je o klin mapa s crtežima; u uglu je puška, moj nerazdvojni saputnik u filozofskim izletima, s kojom sam propešačio mnogo, razmišljao poprilično i nisam ulovio skoro ništa.

Dok ispijam kafu i posmatram ples žutih, purpurnih i ljubičastih plamenova kroz dim cigare koji se poput plavog muslina širi pred mojim očima, počinjem da razmišljam o tome šta bih vam pisao za *El kontemporaneo*, kad sam se već obavezao da i ja pridodam

kap vode tom bezobalnom okeanu, tom bezdanu belih listova papira koji nazivamo novinama, toj bačvi Danaida u koju se uvek sipa nova voda, a ipak je većito prazna budući da su, obe, bez dna. Jedine misli koje mi se vrzmaju po glavi i izdvajaju od svih ostalih bačevnih u zapećak usled umora od putovanja odnose se na detalje puta, detalje koji su sami po sebi možda nezanimljivi, te sam se njima mogao baviti hiljadu puta do sada, ali ih nikad nisam u svojoj mašti sagledao u celosti i tako neobično i očigledno međusobno sučeljene.

Različita prevozna sredstva koja sam morao da koristim kako bih stigao dovdje, podsetila su me na neka potpuno drugačija vremena i prizore čije konture su mi ostale u sećanju zabeležene perom veštijim od mog, no za ovu priliku biće dovoljno da skiciram jednu zanimljivu kostumbričku sliku.

Kako na put nisam poneo ništa sem male putne torbe, čim sam se oprostio od vas, otišao sam na železničku stanicu i stigao tačno na vreme za ulazak u voz. Pošto sam blagim klimanjem glave pozdravio nekoliko osoba koje su se već nalazile u kupeu, svoje buduće društvo tokom puta, smestio sam se u ugao očekujući polazak koji je očigledno trebalo uskoro da usledi, sudeći po žurbi zakasnelih putnika, uzmuvanosti železničara i neprestanom lupanju vrata na kupeima.

Lokomotiva je bučno njištala i silovito brektala, nestrpljiva poput rasnog konja sve dok ne ugleda kako na zemlju pada ular koji ga sputava na hipodromu. Povremeno bi blagi pokret izazvao škripu čeličnih ruda tog monstruma; napokon, oglasilo se zvono, vagon je napravio nagli trzaj napred-nazad a zatim nazad-napred i ta čudovišna crna zmija krenula je vukući se po zemlji šinama, povremeno ispuštajući prodorni pisak čiji je eho parao tišinu noći.

Prvi utisak pri naglom polasku voza uvek je neprijatan. Zbrkano čangrljanje osovina, zveket rasklimatanih stakala, buka putujuće gvožđurije, premda neuporedivo snažnija, istovetna je buci koju stvara razdrndani fijaker dok kruži ulicom s propalom kaldrmom, izazivajući napetost nerava, mučninu i ošamućenost. Istina, ima u toj ošamućenosti pomalo i zanosa zbog putovanja, vrtoglavice svojstvene svemu veličanstvenom; ali, iako je pomešano s onim što

pričinjava užitak, mnogo toga smeta, mada je tačno da nakon nekoliko minuta čovek ogugla i tek tada može u potpunosti da dođe sebi.

Posle nekoliko kilometara, kada sam već mogao da shvatim šta se događa oko mene, počeo sam da zagledam svoje noćno društvo; očito je da su i oni činili isto, pa smo, manje ili više prikriveno, svi počeli da odmeravamo jedni druge od glave do pete.

Kao što sam već rekao, u kupeu je bilo svega nas nekoliko. Na sedištu preko puta mene, sedeći tako da joj nabori dugačke, otmene svilene suknje skoro prekrivaju stopala, bila je devojka od svojih šesnaest ili sedamnaest godina koja je, sudeći po prefinjenosti fizionomije i nečem aristokratskom što se oseća ali se ne može opisati, verovatno pripadala višoj klasi. Putovala je u pratnji guvernante, bar mi je tako delovala brižljivo doterana i zborana gospođa što je zauzimala mesto kraj nje i koja bi joj s vremena na vreme upućivala poneku reč na francuskom, pitajući je kako se oseća, da li joj je nešto potrebno ili joj ukazala na najudobniji položaj. Godine te gospođe i brižnost s kojom se odnosila prema devojci mogle bi nas navesti na pomisao da joj je majka; ali, uprkos svemu, primetio sam da u njenoj brizi ima nečeg izveštačenog i najamničkog, što mi je odmah upalo u oči i navelo me na zaključak da je guvernanta.

Preko puta francuske guvernante, u uglu, dopola ušuškana u velike jastuke kao putnik sviknut na noći u vozu, sedeo je jedan Englez, visok i plav poput svih Engleza, ali više no ijedan hladan, izbrijan i uredan. Turističko odelo bilo mu je besprekorno ukompletirano; njegova putna oprema s hiljadu brižljivo odabраниh detalja, belih i blistavih, bila je dirljiva i smešna: škotski ogrtač, zakopčan belim metalnim šnalama, beli kišobran i štap s futrolom od belog telećeg boksa i, kao treći deo tog kompleta, odgovarajuća bela elegantna kožna torba iz Rusije, zabačena preko ramena.

Kada sam skrenuo pogled ka njemu da ga bolje osmotrim, Englez je, iznad čvora svoje blistavo bele kravate, prešao preko nas nadmenim pogledom i pošto je svojim buljavim, zelenim, razrogačenim očima dobro upio svet oko sebe, ponovo je oborio kapke pa su mi njegove plave dugačke trepavice obasjane svetlošću koja je padala odozgo, kad god bih pogledao u njih, ličile na dve zlatne niti

krajevima privezane za repu, jer se ni sa čim drugim nije mogao uporediti njegov nos. Kontrast ovom suvom i pedantnom džentlmenu koji je žmureći udobno zavaljen u svom uglu sedeo nepomičan poput kamene sfinge, bio je jedan gospodin od svojih četrdesetak godina u suprotnom kraju kupea; on se neprestano vrteo, svaki čas ustajao, potom se saginjao da smesti ogromnu kutiju za šešir ispod sedišta, ili naizmenično vrpeljio čas na jednu pa na drugu stranu kao neko koga tišti oštar bol i nikako da se namesti; jedar, bucmast i dežmekast, taj gospodin je, a to sam zaključio iz njegovih reči, živeo u nekom selu nedaleko od Saragose koje nikada nije napuštao sem kada je odlazio do glavnog grada svoje provincije, sve dok, zbog nekih poslova u Opštinskom veću u čijem radu je učestvovao, nije napokon proveo mesec dana u prestonici.

Sve ovo i još mnogo toga sâm je ispričao, iako ga niko ništa nije pitao, budući da je ta dobričina od čoveka bila najotvorenija osoba koju sam sreo u svom životu, jer se na sve načine upinjao da započne razgovor o bilo kojoj temi, koristeći svaku priliku.

Najpre je ljubazno zamolio Engleza da mu učini uslugu i stavi kotaricu s dve boce u najbliži prostor za prtljag u kupeu; Englez ga je pogledao škiljeći, pružio ruku i odložio je ne izustivši za sve to vreme ni jednu jedinu reč, čak ni posle snažnih izliva zahvalnosti zbog ukazane ljubaznosti. Odmah potom se obratio devojci upitavši je da li joj je gospođa pored nje majka. Devojka mu je odgovorila odrečno, rečima punim prezira i uzdržanosti. Zatim se okrenuo ka meni želeći da sazna da li putujem do Pamplone; zadovoljio sam njegovu radoznalost a on je, ohrabren mojim odgovorom, nastavio razgovor rekavši da silazi u Tudeli; onda je pričao o svemu i svačemu, o hiljadu potpuno beznačajnih stvari, bar za nas koji smo ga slušali. Umoran od beznadežnog monologa ili zato što je iscrpao i poslednje zalihe svoje mašte, naš dobri čovek koji se očito ubijao od dosade jer nije znao kako dalje kroz neprobojan zid ledene i ukočene atmosfere pristojnog ponašanja osoba koje se ne poznaju, započeo je, nesumnjivo da bi odagnao dosadu, niz koliko neprijatnih toliko i originalnih manevara. Prvo je kratko, tihim glasom, pevušio jednu havansku pesmu, koju je verovatno čuo od neke služavke u svom

madridskom pansionu; potom je počeo da šeta kupeom s kraja na kraj spotičući se o Englezova kolena i gazeći po rubovima damskih sukanja, pa da izviruje kroz prozor gledajući levo i desno; najzad, i to je bilo najmučnije, a njega je najviše zabavljalo da, kao po navici, na svakoj stanici spušta prozorsko staklo i naglas čita ime sela, traži vodu ili se raspituje o dužini zadržavanja voza.

Malo-pomalo, već smo bili nadomak Medinaselija; noć je postala hladna, oblačna i neprijatna pa je sa svakim otvaranjem prozora neposredno pretila opasnost da se navuče prehlada. Englez se, shvativši to na vreme, ćutke umotao u svoj prekrasni škotski ogrtač; devojka je, po glasno izgovorenom savetu svoje guvernante, obukla kaput; ja sam, nemajući ništa drugo, podigao kragu na svom redengotu i zavukao glavu među ramena. Naš čovek je, ne obazirući se ni na šta, neumoljivo istrajavao u izvođenju te pogubne radnje svaki put kada bi voz stao, sve dok ga, ne znam da li skrhan umorom ili opomenut nemom scenom opšteg umotavanja u odeću koja bi se ponavljala uvek kada bi otvorio prozor, s vidljivim neraspoloženjem konačno nije zatvorio, bacio se na sedište u uglu i kroz nekoliko minuta blaženo zahrkao, preteći da mi s vremena na vreme glavom razbije nos kada bi naglo đipio iz svoje noćne more, posle čega bi protrljao oči, pogledao na sat i ponovo utonuo u san.

Težina sitnih noćnih sati polako je počela da pritiska; u vagonu je vladala duboka tišina prekidana samo neprestanim i neumoljivim kloparanjem voza, te povremenim dubokim uzdasima našeg usnulog saputnika koji se nadjačavao s mašinom.

Englez je takođe zaspao, ali je spavao ozbiljno i dostojanstveno; nije mahao ni rukama ni nogama kao da je, uprkos obamrlosti koja ga je savladala, vodio računa o svom izgledu. Guvernanti je lagano počela da pada glava, da bi najzad spustila nec na svom tamnom šeširu i zaspala u poluozbiljnom stilu. Bili smo, dakle, poput mudrih devojaka iz biblijske parabole, budni samo devojka i ja. Istinu govoreći i ja bih poklekao pred teretom omame i naporom bdenja samo da sam bio siguran da će moje ponašanje tokom sna ostati, ako ne toliko ozbiljno kao kod nepomičnog džentlmena, bar ne ni tako groteskno kao kod dobrodušnog aragonskog poslanika kome

je spadala kapa kad god bi mu klonula glava, usput je hrkao kao testera i suviše često buncao besmislice, te je bio oličenje najsmješnijeg mogućeg prizora.

Da bih malo živnuo, rešio sam da se obratim devojci; međutim, plašio sam se da ne budem napadan, a istovremeno, i to nije bio ništa manji razlog mom daljem ćutanju, nisam znao kako da započnem razgovor. Skrenuo sam pogled, koji je do tada nekako uporno bio prikovan za nju, i zabavljao se posmatrajući kako sa druge strane stakla naizmenično promiču, na pozadini mračnog, jednoličnog terena, čas beli oblaci dima i varnica koji se viju za lokomotivom da bi potom, zaustavljeni i nepomični, ovlaš dodirnuti zemlju, čas telegrafski stubovi koji kao da su jurili jedni druge u želji da se sustignu, razbacani duž nekog nestvarnog puta. Ipak, blizina ove lepe žene, koju sam osećao čak i kada je nisam gledao, njena svileni suknja što je dodirivala moje noge i šuštalala pri svakom njenom pokretu, omamljujuća pospanost usled neprestane buke, malaksalost od umora, tajanstvena očaranost sitnim noćnim satima što na poseban način pritiskaju duh, polako su počeli da utiču na moju maštu, ionako već previše i neobično pobuđenu.

Bio sam budan; no moje misli su sve više poprimale onaj šašavi oblik jutarnjih snova, priča bez početka i kraja čije se zlatne karike prekidaju jednim zrakom dosadnog sunca da bi se ponovo spojile čim bi se navukao zastor oko postelje. Umaralo me je da gledam pejzaž koji je promicao, večan, jednoličan i crn poput asfaltnog mora čija se linija horizonta neprestano uzdizala i spuštala podražavajući kretanje talasa. S vremena na vreme, kada bi mi glava klonula na grudi, prekidala bi se nit neobičnih priča koje sam neumorno izmišljao u svojoj mašti, i otvarao bih oči; i već u prvom trenutku, uvek bih pred sobom zaticao tu ženu i ponovo bih gledao kroz prozor, i ponovo bih sanjao nemoguće.

Čuo sam mnoge kako kažu, čak me je i iskustvo pomalo tome naučilo, da postoje opasni sati, spori sati krcati čudnovatim mislima i nekakvom čulnom težinom, protiv kojih je nemoguće boriti se; u tim satima, kao kada nam vinska isparenja pomute razum pa zvuci utihnjuju i stiče se utisak da dopiru iz daljine, a svet oko nas biva

obavijen plavičastom koprenom, želja posuđuje hrabrost duhu koji nanovo stiže sebi svojstvenu snagu, dok je materija gubi. Sati u svitanje, ti sati koji bi morali imati više minuta od ostalih, sati u kojima usred haosa noći počinje da se nazire novi dan, u kojima se san opršta od svoje poslednje slike i svetlost najavljuje svoj dolazak iznenadnim zracima rasplinutog bleska, nesumnjivo su upravo ti sati.

Ne znam koliko je vremena proteklo dok sam istovremeno spavao i bdeo, niti bi mi bilo lako da dočaram ijednu od fantastičnih slika koje su krstarile mojom maštom, jer sve čega se sada sećam samo je bledo i besmisleno, poput nepovezanih nota neke daleke muzike koju sa sobom donosi vetar u zatišju između silovitih naleta; jedino mogu da potvrdim da su mi čula postepeno otupela, toliko da kada su mi snažno drmusanje, talas hladnog vazduha i glas železničara objavili ulazak u Tudelu, nisam umeo sebi da objasnim nenadano brz završetak prvog dela moga putešestvija.

Zora je već uveliko svanula i kroz prozor kupea, naravno debeli gospodin ga je već širom otvorio, istovremeno su ulazili rumeno sunce i svež jutarnji vazduh. Naš aragonski poslanik, kao što se moglo pretpostaviti, jedva je dočekaao da napusti njemu očito neprijatan skup te je, čim je shvatio da smo stigli u Tudelu, prebacio kabanicu preko ramena, zgrabio u jednu ruku svoju čudovišnu kutiju za šešir, drugom dohvatio kotaricu i skočio na peron s takvom živahnošću koju niko ne bi očekivao od njegovih godina i njegove debljine. Ja sam takođe uzeo svoju malu putnu torbu, sav svoj prtljag; uputio sam poslednji pogled ka onoj ženi koju možda nikada više neću videti a koja je bila junakinja moga romana u jednoj noći i, pozdravivši se sa svojim saputnicima, izašao iz vagona tražeći nekog dečaka koji bi poneo moj prtljag i odveo me do najbliže gostionice.

Tudela je veliko selo koje umišlja da je grad, kao što je i gostionica u koju me je doveo moj nosač i vodič bila obično svratište što želi da liči na gostionicu. Ostao sam na ručku; iako hrana nije bila ništa naročito, imao sam sreću da su sto i pribor za jelo bili čisti, pošteno govoreći, kako se obično kaže u Navari, koja je preko puta. Nisam

stigao ni da pojedem desert kada su mi praporci na kamutu čelnog konja, pucketanje biča i povici dečaka koji je uprezao mazge, najavili da će kočija za Tarasonu uskoro krenuti. Na brzinu sam dovršio obed i naiskap popio prilično lošu kafu, jer se čula nova zvonjava i žustri povici „U kočiju, u kočiju!“ što su se stapali s bučnim pozdravljanjima, vrpoljenjem onih koji su smeštali prtljag ispod cira-de na kočiji, te upozorenjima i vikom kočijaša koji je sa svog sedišta, poput krmanoša smeštenog iza kormila lade, motrio na sve pojednosti presudne za upravljanje.

Dekor se u potpunosti promenio, na scenu su stupili novi karakterni likovi. Za dvadesetak besposličara, prislonjenih o zid, poređanih duž kamene ivice ograde ili okupljenih oko kočije, prizor diližanse koja odlazi ili pristiže još uvek je bio veliki događaj. Kod potege je nekoliko momaka, odrpanih i prljavih, s velikom revnošću otvaralo vrata kočije, posredno tražeći milostinju; u unutrašnjosti omnibusa, a to bi bio pravi naziv za vozilo koje je trebalo da nas preveze do Tarasone, putnici su počeli da zauzimaju svoja mesta. Ja sam se smestio među prvima, pored dve žene, majke i ćerke, meštanke iz obližnjeg sela; dolazile su iz Saragose u koju su, kako su mi rekle, išle da ispune zavet Bogorodici od Pilara: ćerka je imala živahne oči, a kod majke je bilo očuvano sve što je s četrdeset i nešto godina bilo moguće očuvati od nekada zgodne devojke. Posle mene je ušao jedan student bogoslovije, kome je izgleda devojka zapala za oko pa se, videvši da ne može da sedne kraj nje jer sam ja to već učinio, zadovoljio time što će im se u toj skučenosti bar kolena dodirivati. Za studentom su usledile dve osobe ružnijeg pola, od kojih je prva ličila na tek regrutovanog vojnika, a druga na jednog od onih sitnih činovnika s malom platom, koga svakog trenutka ministarstvo može da premesti iz jedne provincije u drugu.

Kada smo svi već bili na okupu i na svojim mestima i taman jedni drugima, iz dosade, poželeli srećan put, odjednom se promolila na vratima, poput portreta istaknutog reljefnim ornamentima pozadine, glava sveštenika u godinama, ali naočitog i rumenog, u pratnji domaćice ili gazdarice, kako se ovde obično kaže, koja je kao žena, slično dobroj dimljenoj pršuti, zadržala svu sočnost i pikantnost, vidljivu već na prvi pogled.

Jedni su se ražalostili a drugi obradovali dolasku novih saputnika; školarac je spadao u drugu grupu, jer mu se ukazala prilika da se još više primakne devojci preko puta, te je napravio mesta sveštenikovoj domaćici, malo mesta za zapreminu koja je trebalo da ga zauzme, mada mnogo po količini velikodušnosti s kojom joj ga je ustupio. Domaćica je sela, smestio se i sveštenik, i tek što nismo krenuli kada je, poput groma iz vedra neba, pred nas iskrasnio moj čuveni debeljko iz voza, sa svojom neizbežnom kotaricom i čudovišnom kutijom za šešir. Koliko je nemoguće dočarati zadirkivanja, povike, smeh i gundanja nastala njegovim dolaskom, toliko je lako zamisliti manevre svakog putnika ponaosob kako bi ga sprečio da sedne kraj njega. Ali to je bila prirodna sredina za našeg debeljka: tamo gde se smejalalo, guralo i gde su svi, bilo gestikulirajući bilo mirno sedeći, govorili uglasi, naš dobri poslanik se osećao kao riba u vodi ili ptica na grani. Na zadirkivanja je uzvraćao duhovitim dosetkama, na povike sležući ramenima, a na udarce laktovima odgovarao je svojim laktovima, tako da je kroz nekoliko minuta već sedeo i razgovarao sa svima, kao da ih poznaje od davnih dana.

Kočija je najzad krenula; započelo je ono neprekidno ljuljanje u ritmu kasa mazgi, praporaca na čelnom konju, podrhtavanja stakala, lepršanja zavesica na prozorima i fijuka kočijaševog biča, što je skupa činilo harmonsku osnovu diližanse u pokretu. Kule Tudele nestale su iza brežuljka prošaranog vinogradima i maslinjacima. Naš debeljko, čim je shvatio da nastavlja put punim jedrima i da je okružen prostodušnim, veselim društvom, baš po njegovom ukusu, odmah je izvukao bocu iz kotarice – da se malo potegne – i uz nju, odgovarajući mezeluk. Pošto je oglašen početak bitke, opšta paljba je otvorena u celom redu, te nastade zveckanje limenih porcija, šuškanje po kotaricama i presavijenim novinama, da bi svako izvadio svoju neizbežnu tortilju začinjenu različitim đakonijama, naročito najomiljenijim, šunkom ili slaninom. Prvo je krenula boca, a kada smo je ispraznili, zamenila ju je buteljka s vinom koju je izvadio bogoslov, pa je i ona nastavila da kruži kočijom. Premda su se uporno izvinjavale i odbijale, i žene su morale bar da nakvase usne vinom; kočijaš je, prepuštajući brigu o mazgama čelnom konju, seo

na samu ivicu svoga sedišta pridruživši se tako našem društvancu, onom neumerenijem delu što se pića tiče; iako je moj prilog gozbi bio ništavan, i ja sam morao da potegnem više no što sam navikao.

Uz neprestano truckanje, omamljenost od pitkog vina, blago ljuljuškanje, gurkanje laktovima i kolenima, salve smeha i graju ili tihi šapat onih iz ugla kočije, malo zaslepljujućeg sunca koje je prodiralo kroz prozor i prilično prašine koju su podizale mazge, tri sata putovanja od Tudele do Tarasone protekla su između raja i čistilišta; nisu bili odveć dugi da bi me doveli do očaja, niti odveć kratki da ne bih sa zadovoljstvom dočekaao kraj drugog dela svoga puta.

U Tarasoni smo izašli iz kočije i zatekli se među špalirom radoznalaca, sirotinje i dečice. Srdačno smo se rastali. Opet sam jednom dečkiću dao da mi ponese prtljag i uputio se nasumice uskim, zavojitim i mračnim ulicama, gubeći iz vida, možda zauvek, mog slavnog poslanika koji je uticao na mene i na kraju me zarazio svojom srećom, svojim večito dobrim raspoloženjem, svojim neiscrpnim ćeretanjem i nestašlucima nepojmljivim za osobu njegovih godina i njegove zapremine. Tarasona je stari, maleni grad; u njoj je manje vreve nego u Tudeli, ne zapaža se dah novog i na pretka, ali ona ima svoju osobenost – uočljiviji je pečat originalnog i umetničkog. Dok krstarimo njenim ulicama s plitkim lukovima oslikanim istorijskim prizorima, sa skromnim kamenim kućama čiji su zidovi prepuni grbova i heraldičkog znamenja, s visokim rešetkastim ogradama od kovanog gvožđa vrhunske izrade, na trenutak pomislimo da smo se preselili u Toledo, taj nenadmašni istorijski grad.

Konačno, posle kratkog lutanja lavirintom ulica, stigli smo do konaka, a to je, nakon svih peripetija, bio moj cilj. Zamislite polukružni luk od počadavelog, trošnog kamena na čijem kamenu završcu blešti grb koji izranja iz jednog šlema što umesto perja u perjanici ima raskošan bokor žutog kalopera izniklog kroz pukotine klesanog kamena; pokraj znamenja onih koji su nekada bili gospodari ove plemenitaške kuće pobodena je motka s tablom na vrhu umesto zastave, na kojoj je krupnim crveno-okor slovima ispisan

naziv ovog svratišta; krivo i čvornovato stablo vinove loze s mladim, prozirnim, lelujavim lišćem natkriljuje svojim zelenilom otvoreni prozorčić na fasadi u dnu kopljastog luka prekrivenog malterom i raznobojnim šljunkom; levo i desno od trema položeni su delovi stubova koji služe kao klupe, poduprti gomilom naslaganih cigli ili polomljenim kapitelima skoro prekrivenim travom izraslom uz podnožje zida na kojem se vide, između popravljanih i krpljenih mesta iz različitih vremena, od kojih se neka još uvek bele i blistaju, dok su druga već potamnela s tipičnom patinom godina, drveni klinovi pobodeni u pukotine. Tako su moje oči videle spoljašnjost konaka; unutrašnjost nije izgledala ništa manje živopisno.

S desne strane, gubeći se u polusvetlu koje je prodiralo s ulice, videlo se mnoštvo niskih, međusobno ukrštenih masivnih lukova, ispod kojih se pružao dugačak niz jasala napravljenih od dasaka nemarno pričvršćenih za podnožja stubova; tu i tamo moglo se nabasati na konjske samare, mešine za vino ili grube vunene džakove na koje je posedala ukrug, oko vrča vina, i užinala grupa mazgara i kočijaša.

U dnu prizemlja, prilepljeno uza zidove i poduprto gredama, uzdizalo se ka gornjim prostorijama malo zavojito stepenište, uzano i nakrivljeno, ispod kojeg je, čeprkajući po snopu sena, desetak kokošaka ključalo zaostala zrna; s leve strane, uokviren trošnim i takođe poduprtim lukom, mogao se videti delić kuhinje obasjan veselim crvenkastim plamenom ognjišta; sliku je upotpunjavala ljupka grupa u kojoj su bili: gazdarica konaka, jedra i dobrodržea žena, mada već u godinama, jedno vragolasto i živahno devojčce od petnaestak godina, četvoro-petoro plavokose musave dečice, ogromni ofucani mačor i dva ili tri psa što su dremala kraj ognjišta.

Pošto sam preleteo pogledom po konaku, izložio sam, u najkraćem, vlasniku razlog svog dolaska, to jest molbu da me poveže s nekim ko bi mi pozajmio konja kako bih se prebacio do Veruele, mesta do kojeg se drugačije ne može stići.

Gazda mi je pomogao pa sam put nastavio s grupom ljudi iz Puruhose koji su došli da prodaju ugalj, te su pri povratku kućama bili bez tovara; opet sam bio u pokretu, po bogazama Monkajoa,

jašući na mazgi kao u stara dobra vremena Inkvizicije i apsolutističke kraljevine.

Dok sam gledao sebe nasred tog puta sa veoma strmim uzbrdicama i nizbrdicama, okružen ugljarima koji su išli pešice pokraj mene pevajući neku beskrajnu i jednoličnu pesmu; dok se pred mojim očima staza nalik na beskonačnu beličastu zmiju udaljavala vijugajući među stenjem da bi na trenutak nestajala a potom se ponovo pojavljivala tamo negde u daljini; dok me je sa svih strana okruživao uvek isti, nepomični horizont, činilo mi se da sam vas napustio pre godinu dana, da je Madrid negde na drugom kraju sveta, da je voz što juri, ostavljajući za sobom stanice i sela, preleće reke i preseca planine, bio samo snevanje moje mašte ili nagoveštaj budućnosti.

Kako je istina da se lako prilagođavam svemu, ubrzo je počeo da mi prija taj način putovanja i, prepušten sporom, jednoličnom topotu kopita mazge, dao sam krila svojoj mašti da leti po nestvarnim predelima, da se preda miru i senovitom hladu drvoreda topola posađenih uz put, blistavoj spokojnosti neba, ili da, poput hitrog gorštaka, skakuće s litice na liticu, između ponora, čas obavijena srebrnkastim muslinom, oblakom što se valja iznad planinskih vrhova, čas ispunjena osećanjem straha i vrtoglavice kada bi se zagledala u dno bezdana kojim protiče voda, nekad brza, penušava i bistra, a nekad nečujna, tamna i duboka.

Budući da mašta, oslobođena okova materije, ima prostranstvo i širinu da hita, leti i da se ludo igra gde joj je volja i gde joj je najlepše, onda telo koje je duh napustio, a upravo nas on upozorava na sve, bezosećajno, kao klada, nastavlja svoj put, otupi i ne reaguje, ne primećuje sopstveno postojanje, niti da li se umara ili ne.

U takvom duhovnom raspoloženju proteklo mi je ni sam ne znam koliko sati jer sam izgubio svest o vremenu; napokon mi jedan prijatni vetrić, mada pomalo silovit, najavi da smo stigli do najvišeg od vrhova koji s padine okrenute ka Tarasoni okružuju dolinu, što je ujedno značilo i do kraja moga putešestvija. Sjahao sam s mazge, trebalo je da nastavim pešice preostali mali deo puta; sa tog mesta mogao sam da uzviknem, kao krstaši kada su ugledali sveti grad:

Ecco apparir Gerusalem si vede!

Zaista, u dnu ćutljive i setne doline, u podnořžu poslednjih brezuljaka Monkajoa ćiji se prozraćni vrhovi uzdiřu ovenćani snegom i oblacima, ugledao sam, poluskrivene među tamnim liščem zelenih topola i ranjene poslednjim zrakom zalazećeg sunca, drevne zidine i šiljate kule manastira u kojem, već smešten u jednoj keliji, dok bude vodio i knjiřevnićki i seoski řivot istovremeno, vař drug i prijatelj oćekuje da se okrepi, ako bog da, i da podeli s vama teřak teret novinarskog posla ćim mu bolest i uroćena sklonost ka lutanju, obuzdane, to dopuste.

Beleška o autoru

Iako Gustavo Adolfo Beker na književnu scenu Španije stupa u epohi postromantizma, njegovo umetničko delo vaskrsava i oličava svu raskoš i vrline autentične romantičarske književnosti, kojoj je postromantizam samo pridodao svoju rafiniranost smirenijih te još dublje ličnih i iskrenih tonova. Pisao je poeziju i prozu kojima je pobudio neizmerno divljenje kako pesnika i pisaca, tako i svojih čitalaca, naročito tokom XX veka.

Njegovo delo je uporišna tačka i blistavi ideal velikanima ovo-vekovne španske književnosti: Unamunu, Antoniju Maćadu, Huanu Ramonu Himenesu, Ortegi i Gasetu... Beker je utemeljivač nove španske poezije ali, moglo bi se reći, i nove španske poezije u prozi, jer je on u biti pesnik, i kada piše prozu maestralno vlada formom i umetničkim izrazom; njegova proza je uvek prožeta lirizmom, melodičnošću, subjektivizmom i bogatom fantazijom jedne nordijske duše.

Rođen je 1838. u Sevilji. Potiče iz porodice koja je početkom XVII veka došla u Španiju iz Flandrije i tu se zauvek nastanila. Život mu je bio težak i kratak. Još u detinjstvu ostaje bez roditelja. S deset godina paralelno pohađa pomorsku školu i časove crtanja, budući da je rano postao uočljiv njegov svestrani umetnički senzibilitet ispoljen u zadivljujućoj nadarenosti za sve lepe umetnosti. U osamnaestoj godini seli se u Madrid, gde dobija skromnu činovničku službu u Direkciji za nacionalna dobra; međutim, posao će ubrzo izgubiti, jer ga je njegov nadređeni zatekao kako piše stihove na radnom mestu. Tada se definitivno okreće svojoj umetničkoj vokaciji i postaje urednik u časopisu *El kontemporaneo*. Nemirni duh ovog madridskog boema, novinara, pesnika i slikara, podsticao ga je i na mnoga putovanja po Španiji iza kojih su ostali zapisi, svedočanstva

izuzetno originalnog viđenja monumentalnih španskih gradova: Avile, Sorije, Toleda, Segovije. Život mu se okončava u 34. godini: u Madridu, pred Božić 1870, pesnik Gustavo Adolfo Beker umire od tuberkuloze.

Za sobom je ostavio obimno književno delo. U poetskoj zaoštavštini najčjuveni je su njegove *Rime (Rimas)*, a u proznoj *Legende (Leyendas)*, *U osami manastira*, *Književna pisma jednoj ženi (Cartas literarias a una mujer)* i dr.

Poetski zapisi *U osami manastira* prvo su Bekerovo delo prevedeno na srpski jezik i, ujedno, prilika da se i naši čitaoci upoznaju s do sada neprevođenom španskom postromantičarskom književnošću listajući njene najblistavije stranice.

Delo *U osami manastira* čini desetak lirskih zapisa u omiljenoj romantičarskoj književnoj formi – pismima, koja je pesnik, tokom boravka u manastiru u Verueli, upućivao svojim madridskim prijateljima i čitaocima u prestonici, budući da su bila objavljivana na stranicama *El kontemporanea*.

Zidine drevnog i ruševnog cistercitskog manastira predstavljaju idealnu pozornicu na kojoj će se odvijati intimna drama što proži ma pesnika. Svojim postojanjem one svedoče o prolaznosti života, ali i o nekim drugim vremenima; prizivaju u sećanje dane blistave istorije, slave, silne vere u Boga, u junaštvo, u plemenitost, u lepotu. U tom dekoru gde se prelamaju prolazno i večno Beker otvara svoju dušu, iskren do ogoljenosti i jednostavan do patetičnosti, te otkriva svu dramatičnost dubokog osećanja usamljenosti i bola pred neumitnošću smrti, u sukobu s pritiskajućom žudnjom za podvigom kojim se iskoračuje iz smrti i ulazi u svezremenost.

Budući da je, po Bekeru, s nestankom herojskih vremena iščezla i sama mogućnost razrešenja ove drame, on će, resignirano i melanholično, naći utehu (i nadahnuće) u lepoti: lepoti prirode koja ga okružuje (sugestivno će nam dočarati njene boje, senke, zvukove, mirise, treptaje), lepoti tradicije (bajkovito će nam pripovedati o slavnim danima nekadašnje Španije, o predanjima, legendama i mitovima koji lebde oko manastira), a nadasve u onoj vrhunskoj lepoti, onostranoj, koju naslućuje dušom uronjen u božansko.

I nikad ne saznajući za to, ostvariće podvig. Blistave stranice jedne lične ispovesti, živopisno začinjene kostumbrističkim slikama, napisane upravo onako kako je Niče definisao dobru prozu „stvaranu po ugledu na poeziju, koja uvek u prelomnom trenutku, trenutku međusobnog preplitanja, tiho utekne na vrhovima prstiju“, dobile su bitku protiv zaborava.

Dobile su bitku protiv zaborava čudesne stranice ove čarobne knjige u kojoj se kao u kaleidoskopu nižu nestvarne slike suncem okupanog Gvadalkivira, nimfa, najada, mavarskog zamka – carstva veštičjeg sveta, pijace u Tarasoni, žena iz Anjona – modernih heroína, senovitih klaustara, velelepni katedrala, seoskog groblja, prikazanja Bogorodice... Sve one će se u svojoj lepršavosti, nadahnutoj fantaziji ali i potresnoj ispovesti, složiti u priču o dobru, o zlu, o veri, o grehu, o posrtanju modernog sveta, konačno, složiće se u sliku jednog autentičnog pogleda na Španiju, krajem XIX veka.

I najzad, manastir u Verueli nalazi se u aristokratskom Aragonu, što nam priziva u sećanje reči jednog od njegovih mudrih kraljeva, Alfonsa Aragonskog, koji je ostavio nauk svojim potomcima da samo četiri stvari mogu istinski ogrejati našu dušu: staro drvo, staro vino, stari prijatelji i stare knjige.

Biljana Isailović